

УДК 821.161.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-2-28>**Ірина КОВАЛЬОВА,***orcid.org/0000-0002-9056-4744*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри філософії і суспільних наук

Національного університету «Чернігівська політехніка»

(Чернігів, Україна) *airinen@ukr.net*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається специфіка онлайн-заняття як особливої форми організації педагогічного процесу у цифровому освітньому середовищі. Зазначено, що використання мультимедійних засобів допомагає реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні, забезпечує індивідуалізацію та диференціацію з урахуванням конкретної спеціальності. Аналізується практика використання терміна онлайн-заняття, а також його синонімів у науково-практичній літературі; на основі цього аналізу пропонується визначення онлайн-заняття як одиниці навчання. У статті аналізуються та розглядаються формати, у яких може бути представлено онлайн-заняття, а саме: особливості презентації матеріалу та взаємодії учасників навчання, форми роботи, вправи та завдання. Визначено, що онлайн-заняттям в асинхронному навчанні слід називати основну одиницю навчальної взаємодії, що становить закінчений фрагмент навчального контенту. Схарактеризовано різні формати асинхронного онлайн-заняття, яке може відбуватися у вигляді текстових матеріалів та комплексу завдань до них; у вигляді відеолекцій, які складаються з кількох фрагментів; у вигляді інтерактивного уроку, тобто аудіовізуалізації бесіди студентів та викладача, який спілкується зі здобувачами вищої освіти, пропонує варіанти відповідей, коментує їх правильність. Обґрунтовано, що онлайн-заняття є структурною одиницею онлайн-навчання, яке проводиться у виключно синхронному форматі або у комбінації з асинхронним форматом навчання.

У статті проаналізовано особливості цифрового середовища та визначено труднощі та переваги, які виникають при проведенні онлайн-заняття. Зазначено, що основними характеристиками цифрового навчання, які в першу чергу формують жанр онлайн-заняття, є мультимодальна природа комунікації. Акцентовано увагу на те, що при усному спілкуванні зміст висловлювання створюється з використанням таких каналів комунікації, як аудіальний та візуальний (жести, проксемика тощо). Під час письмового спілкування значення повідомлення складається з вербальних і невербальних знаків (зображення, шрифти тощо). Обґрунтовано, що саме у цифровому середовищі мультимодальність досягає найбільшого вираження, поєднуючи графічне зображення та звукове оформлення. У статті пропонується опис форм роботи під час онлайн-заняття, які можуть бути використані для організації діяльності здобувачів.

Ключові слова: онлайн-заняття, онлайн-навчання, синхронне навчання, цифрова лінгводидактика, цифрове середовище.

Iryna KOVALEVA,*orcid.org/0000-0002-9056-4744*

Candidate of Philology, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Philosophy and Social-Humanitarian Sciences

Chernihiv Polytechnic National University

(Chernihiv, Ukraine) *airinen@ukr.net*

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES FOR TEACHING PROFESSIONAL UKRAINIAN LANGUAGE

The article examines the specifics of synchronous online classes as a special form of organizing the pedagogical process in a digital educational environment. The use of multimedia means helps to implement a person-oriented approach in education, provides individualization and differentiation taking into account a specific specialty. The practice of using the term online class, as well as its synonyms in scientific and practical literature, is analyzed; on the basis of this analysis, the definition of an online lesson as a unit of synchronous learning is proposed. The article analyzes the features of the digital environment and identifies the difficulties and advantages that arise when conducting online classes.

It is noted that the main characteristics of digital learning, which primarily form the genre of online classes, are the multimodal nature of communication. In oral communication, the content of the statement is created using such channels of communication as auditory (including verbal and prosodic) and visual (gestures, facial expressions, proxemics, etc.). During written communication, the meaning of the message consists of verbal and non-verbal signs (images, font, etc.). However, it is in the digital environment that multimodality reaches its greatest expression, combining graphic image

and sound design. The article offers a description of forms of work during online classes that can be used to organize the activities of applicants. The article also provides a definition of the term "online classes", since the meaning of this term is not clearly defined in the scientific environment, because in scientific articles it is used to denote asynchronous and synchronous learning formats. The formats in which an online lesson can be presented are considered, namely: features of material presentation and interaction of training participants, forms of work, exercises and tasks. It was determined that an online lesson in asynchronous learning should be called the main unit of educational interaction, which is a finished fragment of educational content. The article describes various formats of asynchronous online classes, which can take place in the form of text materials and a set of tasks for them; in the form of video lectures consisting of several fragments; in the form of an interactive lesson, that is, an audio visualization of a conversation between students and a teacher who communicates with students of higher education, offers options for answers, and comments on their correctness. The article substantiates that an online class is a structural unit of online education, which is conducted exclusively in a synchronous format or in combination with an asynchronous format of education.

Key words: *online classes, online learning, synchronous learning, webinar, digital language didactics.*

Постановка проблеми. ХХІ ст. вимагає кардинально нового підходу до освіти. Безперечно, що вища освіта має розвиватися в напрямку розвитку критичного та творчого мислення. Такий навчальний процес потребує широкого спектра інформаційної діяльності, різних джерел інформації, точок зору, що сприятиме появі власних ідей та поглядів у здобувачів освіти. Це вимагатиме нових підходів, методів та засобів, які сприятимуть досягненню цілей. Звичайно, уявити сучасний освітній процес без застосування нових технологій неможливо. Безумовно, що йдеться не лише про технічні засоби навчання, а й про методи викладання, нові підходи до процесу навчання. Звичайно, що у сучасних умовах персональний комп'ютер, доповнений предметною медіатекою, дозволяє поєднати різні технічні засоби навчання з наочними посібниками, упорядкувати методичний матеріал та ефективно використовувати його на заняттях не лише під час дистанційного, а й очного навчання, враховуючи індивідуальні особливості студентів. Безперечно, використання комп'ютера під час занять з фахової української мови дає можливість викладачу спілкуватися зі студентами на сучасному технологічному рівні, дозволяє зробити урок більш привабливим, емоційним та ефективним, пробуджує інтерес до вивчення предмета.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні та психологічні аспекти використання інформаційних технологій у навчальному процесі, основи формування інформаційної культури вчителів-словесників досліджували В. Безпалько, В. Биков, Р. Вільямс, П. Гальперіна, О. Гокунь, А. Єршова, Л. Жалдак, О. Захарчук-Дуке, С. Караман, Г. Корицька, О. Леонтєва, В. Паламарчук, В. Семенов, С. Сисоєва, Н. Тализіна, Ю. Триус, М. Шкіль та ін.

Мета статті – описати специфіку онлайн-заняття з фахової української мови як особливу форму організації педагогічного процесу у цифровому освітньому середовищі.

Виклад матеріалу. Безумовно, в останні роки актуальними залишаються лише такі освітні програми та технології, де на перший план виходить принцип комунікативності. Викладач сьогодні працює не просто за певними методиками, він розробляє власні комунікативно-розвивальні технології.

Одне з основних завдань під час навчання фахової української мови полягає в тому, щоб прищепити інтерес до предмета, розвинути прагнення самовдосконалення. Безумовно, сьогодні, перш за все, викликають зацікавлення технології, які орієнтовані не лише на засвоєння здобувачами вищої освіти знань, а й спрямовані на загальний розвиток особистості. Завдяки їх використанню освітній процес стає гнучким (забезпечується незалежність навчального процесу від часу, тривалості), модульним (можна планувати індивідуальну освітню траєкторію відповідно до освітніх потреб), доступним (досягається незалежність від географічного положення студента), мобільним (завдяки налагодженому зв'язку між студентом та педагогом). Зазначимо, що будь-яка педагогічна технологія – це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання становить інформація та її перетворення.

Сьогодні існують електронні видання, які поєднують функції електронних мультимедійних книг та практикумів і концептуально орієнтовані на самостійну роботу. Водночас викладачу-філологу потрібен такий електронний підручник, який дозволяв би реалізувати різні форми навчання, як індивідуальні, так і колективні. Пошук таких форм та способів подання навчального матеріалу на електронному носії став поштовхом до появи принципово нової педагогічної ідеї – віртуальний урок, який є комп'ютерною імітацією навчального заняття з використанням сукупності засобів мультимедіа та інтерактивних можливостей комп'ютерних технологій. Його активними учасниками є віртуальні викладач та студенти, а також реальні користувачі, якими можуть бути

не тільки здобувачі вищої освіти, які навчаються самостійно, а й усі охочі. У цьому випадку взаємодія віртуального та реального колективу здійснюється за допомогою проєктора, екрана або інтерактивної дошки.

Для того, щоб підкреслити педагогічну сутність занять, які реалізуються в синхронному цифровому освітньому середовищі, нам здається доцільним використовувати термін онлайн-заняття. Під таким уроком ми розуміємо особливу форму організації педагогічного процесу, що має завершено, але часткову мету навчання, постійний склад студентів. Такі заняття проводяться з використанням певного набору інструментів у режимі відеозв'язку за допомогою Інтернету в реальному часі за заздалегідь затвердженим розкладом. Водночас слід зазначити, що, незважаючи на значну схожість із очним навчанням, заняття з фахової української мови в синхронному онлайн-середовищі є особливою формою організації педагогічного процесу, оскільки вимагає від викладача глибокого розуміння особливостей комунікації та володіння цілим комплексом спеціальних навичок. Фактично синхронне онлайн-заняття імітує традиційне заняття в аудиторії, де викладач та студенти не лише бачать та чують один одного, а й діляться знаннями, ставлять запитання та одразу отримують на них відповіді, працюють у групах (віртуальних кімнатах), виконують завдання тощо. Тільки аудиторія, де навчаються учасники процесу, – віртуальна.

Взаємодія з Інтернет-технологіями (філологічні, лінгвістичні Інтернет-сайти, онлайн-ресурси, вебсторінка мовознавця, електронний словник, довідник, електронний журнал, електронна газета, електронна пошта, проєкти, презентація, аудіозапис текстів у виконанні майстрів слова, відеоконференція) сприяє компетентно-діалогічному наповненню мотиваційної, змістової, операційної сторін комунікативної й пізнавальної діяльності через заохочення взаємодії в спілкуванні, розв'язання творчих завдань і проблемних ситуацій (Зайцева, Яремчук, 2021: 88).

Слід зазначити, що у науковому середовищі зміст терміну онлайн-заняття визначений не чітко. На нашу думку, онлайн-заняття – структурна одиниця онлайн-навчання, яке проводиться у виключно синхронному форматі або у комбінації з асинхронним форматом навчання. Основними характеристиками цифрового навчання, які в першу чергу формують жанр онлайн-заняття, є мультимодальна природа комунікації. При усному спілкуванні зміст висловлювання створюється з використанням таких каналів комунікації, як ауді-

альний та візуальний (жести, міміка, проксемика тощо). Під час письмового спілкування значення повідомлення складається з вербальних і невербальних знаків (зображення, шрифт тощо). Однак саме у цифровому середовищі мультимодальність досягає найбільшого вираження, поєднуючи графічне зображення та звукове оформлення. Під час онлайн-заняття залучені модули усної та письмової цифрової комунікації: викладач та студенти не лише спілкуються між собою, а також мають можливість під час трансляції свого відео демонструвати й невербальні засоби комунікації, тобто жестикулювати; водночас ми можемо бачити міміку учасників процесу; письмова комунікація реалізується в чаті онлайн-заняття, на інтерактивній дошці та в презентації, яка є класичним цифровим текстом з великим ступенем візуалізації.

У спілкуванні під час онлайн-заняття значення різних інформаційних каналів комунікації має інший вигляд, ніж під час аудиторного навчання. Як показує практика, найскладнішим етапом навчання онлайн є саме відсутність невербальної підтримки під час спілкування зі студентами: викладач не має зорового контакту з аудиторією, тому не може бути впевненим у тому, що студенти зрозуміли матеріал. Водночас у випадках, коли здобувачі не мають технічної можливості вмикати камери, вони можуть подавати альтернативні невербальні сигнали – індикатори зворотного зв'язку.

Ще одним недоліком такого навчання є надання незначної уваги саме візуальній складовій, і, як наслідок, великий обсяг тексту в презентаціях, що, зрештою, заважатиме розумінню матеріалу. Водночас мультимедійні цифрові тексти, а саме картки, інфографіка, навчальні діалоги тощо, дозволяють утримувати увагу аудиторії. Не слід забувати, що технічні можливості дозволяють дублювати сказану викладачем інформацію в чаті, що дає додаткову можливість для студентів ще раз переглянути та все ж засвоїти матеріал самостійно.

Сучасне цифрове середовище, безумовно, інтерактивне, оскільки воно передбачає взаємодію користувача з об'єктами на екрані. Користувач звик до того, що цифрове середовище є посередником у його діалозі з іншими користувачами або об'єктами самого середовища. Скажімо, студент може прослуховувати записану викладачем онлайн-лекцію в прискореному режимі, будь-які її фрагменти пропускати, а до будь-яких повертатися. Слід зазначити, що під час онлайн-заняття одночасно змінюються і кваліфікаційні характеристики викладача: він не лише повинен вміти

вільно орієнтуватися в теоретичному матеріалі, а й володіти основами інформаційно-комунікаційних технологій, бути мобільним та зацікавленим у розвитку пізнавальних здібностей студентів. На думку Н. Паладій, для успішної організації такої роботи викладач-філолог повинен знати відповіді на такі питання: як варто методично правильно розподілити програмний матеріал на традиційну й інноваційну частини; які особливості застосування ІКТ необхідно враховувати на уроці саме української мови; якими інформаційними джерелами доцільно користуватися під час підготовки до занять; як можна самому створювати комп'ютеризовані уроки? (Паладій, 2011: 160).

Компонентами навчальної діяльності під час викладання дисципліни фахова українська мова за допомогою інформаційних технологій є: навчальне завдання, яке ставить викладач, система навчальних дій, моделювання змісту об'єктів засвоєння та контролю. Зазначимо, що при формулюванні завдання, роз'ясненні методів його вирішення та контролю необхідно особливу увагу приділяти мотивації, добираючи такі завдання, що створюють умови для стимулювання навчання. Безумовно, викладач, контролюючи мотиваційний стан здобувачів вищої освіти, має реагувати з метою мотивування на дії менш впевнених студентів, тих, які не встигають, а також підтримувати вже мотивованих студентів. Відповідно, структура мотиваційної діяльності студентів відображає зазначені нами компоненти навчальної діяльності, подаючи їх як етапи навчання. На першому – необхідно надати студентові інформацію про актуальність та практичну значущість теми, зацікавити, розвинути прагнення отримати нові знання. На другому етапі – конкретизувати питання, що допомагають опанувати матеріал способами раціональної навчальної діяльності, розвиваючи теоретичне мислення. На третьому – визначальному – необхідно створити індивідуальну установку на цю діяльність. На четвертому – коли студент потребує оцінки та коригування дій, йому необхідно надати можливість вибору виду допомоги – додаткові завдання, алгоритмічні та мотиваційні вказівки тощо.

Зазначимо, що інформаційні технології навчання потребують запровадження, обґрунтування і розкриття принципу, який, хоч і був завжди одним із важливих у процесі навчання, але не був визначальним. Йдеться про комунікацію, організацію діалогу між викладачем та студентом або між комп'ютером (віртуальним викладачем) і студентом, якщо мова йде про асинхронний урок. Цей новий, властивий лише комп'ютерному

навчанню принцип можна назвати принципом когнітивної комунікації. Безумовно, що можна говорити про те, що ефективним процес взаємодії студента та викладача на занятті може бути лише за умови, що кожен із них матиме свій алгоритм діяльності, але цей алгоритм має бути обов'язково рівноправним. Це своєрідна методика співпраці, адже викладач удосконалюється разом зі своїми студентами, а вони стають своєрідним інтелектуальним, творчим та духовним втіленням особистості викладача.

Комп'ютерні навчальні системи також називають інтерактивними (діалоговими). Правильне взаємне розуміння партнерів діалогу при комп'ютерному навчанні сприяло запровадженню принципу когнітивної комунікації при розгляді інформаційних технологій як методичної системи. Інформація при такому діалозі передається у вигляді повідомлень. Зазначимо, що повідомлення у комп'ютерному діалозі бувають різних типів: підказка (здійснює комп'ютер, ініціюючи виконання певної дії студента); повідомлення про помилку; довідкова інформація тощо. Виконання таких завдань не лише розвиває творчі та пізнавальні здібності студентів, а й прищеплює навички самоконтролю та самостійного виправлення власних помилок. На думку Г. Дегтярової, упровадження комп'ютерних творчих завдань, спрямованих на виявлення особистісного ставлення учня до навчального матеріалу, дозволяє створити умови для розвитку творчих здібностей, відвертого прояву особистого бачення проблеми, підвищення самооцінки (Дегтярєва, 2006: 189).

Найбільш поширені форми діалогу в комп'ютерних навчальних системах – це діалоги «запитання-відповідь» та «меню», використання яких сприятиме розвитку не лише пізнавальних здібностей студентів, а й створенню умов швидкого засвоєння матеріалу. На думку багатьох науковців, інтерактивний (комп'ютерний) діалог забезпечує комунікацію між двома партнерами – навчальним засобом (комп'ютером) та студентом, що дає можливість говорити про зміну якості та змісту заняття взагалі. Очевидно, що у процесі взаємодії обидва учасники діалогу здійснюють й інші дії: комп'ютер організовує власну роботу, передачу інформації між пристроями тощо, водночас студент може обмінюватися репліками з іншими здобувачами, робити позначки тощо, що, безумовно, слугуватиме поштовхом до розвитку мотивації. Саме інтерактивні технології передбачають постійну взаємодію всіх суб'єктів навчального процесу, виключають домінування одного учасника над іншими та гарантують вільне

висловлення і прийняття будь-якої думки. Таким чином, протягом заняття з використанням інтерактивних технологій студент має змогу навчитись творчо мислити, аналізувати обставини та умови, знаходити власні оригінальні рішення, зважувати альтернативні думки, брати участь у дискусії та формувати свою незалежну думку стосовно поставленої проблеми (Кривонос, 2023: 145).

Інформаційні комп'ютерні технології через свою універсальність допомагають вирішити завдання розвитку особистості студента, відкривають можливості розширення дидактичної бази та диференційованого підходу до навчання. Зазначимо, що роль викладача в навчальному процесі принципово змінюється з використанням під час заняття з фахової української мови комп'ютерних технологій – він стає керівником пошукової роботи студентів. Водночас онлайн-заняття як форма односторонньої комунікації, у якій студенти є лише пасивними учасниками процесу, не може бути ефективною. Тому викладач під час планування такого заняття має так розподілити час, щоб надати здобувачам вищої освіти якомога більше часу для виступу, перетворити їх на активних учасників процесу. При плануванні такого заняття основну увагу в системі вправ приділяємо комунікативним, ситуативним і ситуативно-моделювальним вправам, що безпосередньо пов'язані з продукуванням і репродукуванням мовлення відповідно до комунікативної ситуації (Мамчур, 2012: 46). До комунікативних навичок насамперед належить вміння вести дискусію, слухати й чути співрозмовника, відстоювати свою точку зору, здатність знаходити компроміс зі співрозмовником, лаконічно висловлювати власну думку (Квітка, Шмельова, 2019: 193).

На жаль, досвід онлайн-навчання під час карантину показав, що при виборі усної чи письмової форми відповіді більшість здобувачів обирає останній варіант, хоча в попередні роки простежувалася перевага саме говоріння. Також досвід змішаного навчання показав, що академічні групи, які частину занять відвідували онлайн, на жаль, не завжди здатні продуктивно поєднати теорію з практикою, і, як наслідок, в їхньому мовленні зустрічається більша кількість мовленнєвих помилок, тобто рефлексія щодо якості мовлення у них набагато нижча. Подібні спостереження – це не підстава для того, щоб відмовитися від самої методики проведення онлайн-заняття в синхронному чи асинхронному форматі, а скоріше аргумент на користь серйозного вивчення проблеми вибору найрезультативніших форм викладання фахової української мови у вищій школі.

Сервіси для проведення онлайн-уроків надають викладачеві широкі можливості проведення по-справжньому інтерактивних занять. Наприклад, для проведення невеликих підсумкових робіт можна використовувати чат, для організації «роботи біля дошки» використовувати інтерактивні білі дошки, тобто студенти можуть вписувати відповіді на місце пропуску, виділяти на екрані фрагменти тексту, з'єднувати лініями об'єкти на слайді та ін. Під час заняття студенту надається можливість користуватися різними довідниками та словниками, які можна вивести на екран одним клацанням миші. Працюючи за комп'ютером, студент отримує можливість завершити розв'язання завдання, покладаючись на необхідну допомогу (Ковальчук, Смаль, Максимчук, 2020: 117). Корисно проводити опитування та тестування за допомогою вбудованих у віртуальний клас інструментів чи зовнішніх сервісів. Безумовно, вихід у змістовному плані на інтеграційний рівень сприяє успішному опануванню навчально-професійною сферою спілкування, яка є провідною при навчанні фахової мови. Стратегія такого навчання полягає в тому, що студенти, опановуючи мову, можуть самостійно оцінювати свої успіхи (Гаценко, 2020: 20). Однак завжди важливо пам'ятати про принцип педагогічної доцільності, не захоплюючись будь-яким інструментом заради наповнення уроку.

Ще один аспект, який необхідно враховувати під час такого заняття – це актуалізація уваги студентів. Слід зазначити, що утримувати увагу студента в цифровому середовищі складно. Викладач не завжди може швидко реагувати на фактори, які відвертають увагу здобувачів. Деякі веб-нальні платформи працюють так, що допомагають (позначають) тих учасників освітнього процесу, хто переходить на інший додаток чи вебсторінку під час заняття. Безумовно, утримувати увагу студентів допоможе чіткий план уроку з добре прописаними цілями, які б мотивували студентів та змушували їх бути активними учасниками процесу на всіх етапах уроку. На важливість цієї проблеми вказує І. Дроздова, яка зазначає, що управління мотивацією студентів під час організації мовленнєвої діяльності здійснюється за допомогою використання текстів різних ступенів складності. Логічність, безособовість, відсутність емоційності наукових текстів сприяють формуванню навичок професійного мовлення студентів-нефілологів (Дроздова, 2011: 202).

Висновки. Отже, основні принципи навчання фахової української мови залишатимуться незмінними незалежно від формату, проте зміст вправ під

час онлайн-заняття, безумовно, відрізняться між викладачем та студентами опосередкована від аналогічних вправ під час очного заняття. Такі цифровим пристроєм, а також особливостями відмінності зумовлені технологічними особливостями комунікації та механізмами навчання у цифровому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зайцева В. В., Яремчук Н. С. Технічні засоби навчання української мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. праць. Київ: Видавничий дім «Анальгетика», 2021. Вип. 81. С. 87–92.
2. Паладій Н. Комп'ютеризація навчального процесу з української мови як лінгводидактична проблема. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2011. Вип. 60. С. 159–161.
3. Дегтярьова Г. А. Гуманізація навчального процесу в основній школі засобами інформаційних технологій (на прикладі предметів гуманітарного циклу) [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.09. – Х., 2006. – 313 арк. – арк. 182–198.
4. Кривонос І. А. Імплементация інтерактивних методів у процес вивчення іноземної мови дистанційно студентами спеціальності «Готельно-ресторанна справа». *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти : збірник науково-методичних праць ТДАТУ*. 2023. Вип. 26. С. 140–148.
5. Мамчур Л. І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Херсон, 2012. 44 с.
6. Квітка А. С., Шмельова Р. І. Використання інформаційно-комунікаційних і комп'ютерних технологій в процесі навчання майбутніх офіцерів державної кримінально-виконавчої служби України англійської мови. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2019 (183), 192–196.
7. Ковальчук О. С., Смал О. В., Максимчук Т. В. Імплементация технологій змішаного навчання при викладанні іноземних мов у вищій школі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 10(78). С. 115–119.
8. Гаценко І. О. Основні аспекти викладання дисципліни «Фахова українська мова» для студентів технічних спеціальностей. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 2020, Т.31 (70), № 4. С. 18–22.
9. Дроздова І. П. Текстоцентричний підхід до розвитку професійного мовлення в навчанні студентів-нефілологів фахової української мови. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Том 1 № 60 (2011). С. 200–204.

REFERENCES

1. Zaitseva V. V., Yaremchuk N. S. (2021) *Tekhnichni zasoby navchannia ukrainskoi movy*. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. [Technical means of teaching the Ukrainian language]. Serii 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy: zb. nauk. prats. Kyiv: Vydavnychiy dim «Analhetyka», 2021. Vyp. 81. S. 87–92 [in Ukrainian].
2. Paladii N. (2011). *Kompiuteryzatsiia navchalnoho protsesu z ukrainskoi movy yak linhvodydaktychna problema*. [Computerization of the Ukrainian language learning process as a linguistic didactic problem]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. 2011. Vyp. 60. S. 159–161 [in Ukrainian].
3. Dehtiarova H. A. (2006). *Humanizatsiia navchalnoho protsesu v osnovnii shkoli zasobamy informatsiinykh tekhnolohii (na prykladi predmetiv humanitarnoho tsykladu)* [Tekst] : dys... kand. ped. nauk: 13.00.09. [Humanization of the educational process in primary school by means of information technologies (on the example of subjects of the humanitarian cycle)]. – Kh., 2006. – 313 ark. – ark. 182–198 [in Ukrainian].
4. Kryvonos I. A. (2023). *Implementatsiia interaktyvnykh metodiv u protses vyvchennia inozemnoi movy dystantsiino studentamy spetsialnosti «Hotelno-restoranna sprava»*. [Implementation of interactive methods in the process of learning a foreign language remotely by students of the specialty «Hotel and restaurant business»]. *Udoskonalennia osvithno-vykhovnoho protsesu v zakladi vyshchoi osvity : zbirnyk naukovo-metodychnykh prats TDATU*. 2023. Vyp. 26. S. 140–148 [in Ukrainian].
5. Mamchur L. I. (2012). *Perspektyvnist i nastupnist u formuvanni komunikatyvnoi kompetentnosti uchniv osnovnoi shkoly: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.02*. [Perspective and continuity in the formation of communicative competence of primary school students]. Kherson, 2012. 44 s. [in Ukrainian].
6. Kvitka A. S., Shmelova R. I. (2019). *Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh i kompiuternykh tekhnolohii v protsesi navchannia maibutnikh ofitseriv derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy anhliskoi movy*. [The use of information and communication and computer technologies in the process of teaching English to future officers of the State Criminal Enforcement Service of Ukraine]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky. Kropyvnytskyi: Tsentralnoukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Volodymyra Vynnychenka*, 2019 (183), 192–196 [in Ukrainian].
7. Kovalchuk O. S., Smal O. V., Maksymchuk T. V. (2020). *Implementatsiia tekhnolohii zmishanoho navchannia pry vykladanni inozemnykh mov u vyshchii shkoli*. [Implementation of blended learning technologies in teaching foreign languages in higher education]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: serii «Filolohiia»*. Ostroh: Vyd-vo NaUOA, 2020. Vyp. 10(78). S. 115–119 [in Ukrainian].

8. Hatsenko I. O. (2020). Osnovni aspekty vykladannia dystsypliny «Fakhova ukrainska mova» dlia studentiv tekhnichnykh spetsialnosti. [The main aspects of teaching the discipline «Professional Ukrainian language» for students of technical specialties]. Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii, 2020, T. 31 (70), № 4. S. 18–22 [in Ukrainian].

9. Drozdova I. P. (2011). Tekstotsentrychnyi pidkhid do rozvytku profesiinoho movlennia v navchanni studentiv-nefilolohiv fakhovoi ukrainskoi movy. [A text-centric approach to the development of professional speech in teaching non-philological students of the Ukrainian language]. Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky». Tom 1 № 60 (2011). S. 200–204 [in Ukrainian].